ÚVOD DO STUDIA OTAKARA BŘEZINY

VÝBOR BASNÍ S ÚVODEM A VÝKLADY.

SESTAVIL
DR. FRANTIŠEK TICHÝ.

NAKLADATELSTVÍ R. PROMBERGER KNIHKUPECTVÍ
V OLOMOUCI.

SBORNÍK PŘÍRUČEK
PRO UČITELSTVO A STUDENTY.

Dosud vyšly svazky:

I. *PŘEHLEDY Z VĚD PŘÍRODNÍCH.* Napsal J. Kranich. 3. vydání. Díl I.: Tělověda, zoologie, botanika, mineralogie. Váz. K 4.20. Díl II. Chemie a fysika — v tisku.

II. *UVEDENÍ DO MLUVNICE STAROČESKÉ.* Napsal F. V. Autrata. 2. vydání na ind. papíře. Cena K 1·30.

III. *AFORISMY A CITÁTY.* Uspořádal A. F. Šídlo. Rozebráno.

IV. *PŘEHLED MATHEMATIKY.* Napsal Mil. Valouch. Tabulky a vzorce mathematické. Cena K 3·80.

V. *STRUČNÉ DĚJINY ČESKÉ LITERATURY.* Napsal V. Staněk. Rozebráno.

VI. *BIOLOGIE ROSTLIN.* Napsal Jos. Harapat. Cena K 4·20.

VII. *KAPALNÝ VZDUCH.* Napsali R. Nowicki a H. Mayer. Cena 1 K.

VIII. *CHEMICKÁ ANALYSE KVALITATIVNÍCH LÁTEK NEÚSTROJNÝCH.* Napsal L. Kopa. Rozebráno.

IX. *TRIGONOMETRIE.* Řešení pravoúhlých a kosoúhlých trojúhelníků výpočtem i konstrukcí. Napsal Ed. Schubert. Cena K 3·80.

X. *CHEMICKÁ ANALYSE KVALITATIVNÍCH LÁTEK ÚSTROJNÝCH.* Sepsali L. Matzner a L. Kopa. Cena K 1·80.

ÚVOD DO STUDIA *OTAKARA BŘEZINY.*

VÝBOR BÁSNÍ
S ÚVODEM A VÝKLADY.

SESTAVIL

DR. FRANTIŠEK TICHÝ.

NAKLADATELSTVÍ * R. PROMBERGER * KNIHKUPECTVÍ
V OLOMOUCI.

KNIHTISKÁRNA B. KNECHTL A SPOL. V OLOMOUCI.

ÚVOD.

V malém, tichém městečku Jaroměřicích na Znojemsku učí na měšťanské škole odborný učitel Václav Jebavý, kterého pode jménem Otakara Březiny zná každý kulturní člověk v západní Evropě.

Narodil se 13. září 1868 v Počátkách, studoval na reálce v Telči, v Nové Říši a v Jaroměřicích žil a žije samotářsky — největší samotář mezi českými básníky. Z jeho veliké samoty nepronikā do veřejnosti nic než básníkovo dílo. O jeho lidské osobnosti širší veřejnost literární neví téměř ničeho.

Za to básnická osobnost Otakara Březiny je velmi známa kruhům velmi širokým. Doma je Březina vedle J. S. Machara a Ant. Sovy básníkem nejslavnějším. Nemluví se toliko o něm, nýbrž skutečně se čte. Básnické knihy jeho vycházejí po páté, souborné vydání jeho básnických spisů objeví se v tyto dny za dobu necelých pěti let po třetí na literárním trhu nákladem Spolku výtvarných umělců „Manes". Ale Březina se nečte pilně jen v Čechách, ve svém domově, nýbrž i za hranicemi, po výtce pak u našich sousedů Němců. Již před nějakými deseti lety přeložil

E. Saudek celou knihu Březinovu „Ruce“, před válkou vyšla u Kurta Wolffa v Berlíně antologie Březinových básní pod názvem „Hymnen“, loni vydaná „Tschechische Anthologie“ v Rakouské knihovně nakladatelství Insel překládá dva a dvacet básní. Representativní orgán německé mládeže literární, „Die weissen Blätter“ přináší Březinovy básně na prvních stránkách. A to není nikterak úplný výčet! Také bylo o Březinovi německy hojně psáno. Slyšme jen několik vět z článku St. Zweiga v Rakouském almanachu 1916: „V Rakousku žije básník, velikán věku našeho. Tři hodiny vlakem za Vídní žije jako učitel v malém českém místě. V těsné světničce vznikají tam básně, obsahující naše nejvnitřnější, snad ještě dlouho neuvědomělé pocity, básně, obtěžkané nevyslovenými novými myšlenkami, které v tajuplné shodě času oživnou v jedné chvíli u všech národů evropských.“

Otakar Březina uváděn byl již také mezi kandidáty ceny Nobelovy. Sekretář ústavu Nobelova, Alfred Jensen, výborný znalec a překladatel J. Vrchlického, napsal loni do švédské revue „Var Tid“ (Náš věk) rozsáhlou studii o Březinovi, nadepsanou „Moderní český lyrik myšlenkový“, jíž získává švédská literatura zároveň také dobrou antologii Březinovy poesie; Alfred Jensen dokládá totiž své vývody ukázkami Březinových básní ve vlastních překladech.

A co je příčinou, že básník z poměrně úzké oblasti jazykové, že český básník opět jednou proniká tak mocně kulturním západem? O plodnosti, jíž se západ u Vrchlického podivoval v první řadě, není u Březiny řeči. Březina vydal do roku 1895 do roku 1901 všeho všudy pět knih

básnických. Nesou tyto překrásné názvy: „Tajemné dálky“, „Svítání na západě“, „Větry od pólů“, „Stavitelé chrámu“ a „Ruce“. K nim připojil roku 1903 sbírku skvělých essayí básnických, nazvanou „Hudba pramenů“. Tedy již patnácte let mlčí Březina téměř docela.

Jaké to tajemné mlčení, tajemné jako celá bytost a celé dílo tohoto velikého samotáře! Co se asi za ním skrývá? Jaké nové, úžasné a zázračné plody zrají v této nezemské duši pod sluncem životního poledne? Jak s námi malými vítá veliký básník naše česká „svítání na západě“?

Odpovědi k těmto dychtivým otázkám přinese nová kniha Březinova „Skryté dějiny“, kniha básnických meditací, prósou psaných, z níž ukázkou čte se tuto „Přítomnost“, otištěná původně v Šaldově „Novině“ roku 1908.

* * *

Nuže pokusme se sledovati příčiny, proč dílo Březinovo jde světem.

Co udivuje domácí i cizí vnimatele poesie Březinovy, jest úžasná hloubka a lahoda jeho pohledu v záhady života i smrti, jakož i úžasná nádhera a jas jeho básnického slova. Není snad druhého básníka v současných literaturách, který by se v té příčině rovnal Březinovi. Březina nemá obdoby, poněvadž je svůj a tedy český. V něm projevuje se po staletích týž český duch, který vítězil před půl tisíciletím nad Římem. Není nijak náhodné, že Březina je rodem Jihočech. Žije v něm pathos Chelčického i humanism táborského

bratrstva, třebas vše to je u Březiny odhmotněno a zahaleno v opar mystiky a visionářství.

Dílo Březinovo je dílem zázračné výše umělecké. Vyrostlo v časovém prostředí, prosyceném úpadkem sklonku století (stopy dekadentismu jsou také v prvé knize básníkově zcela zřejmé), ale záhy se oprostilo a vzneslo v oblast symbolismu. Duch básníkův povznesl se z nížin tohoto světa do výše, s níž shlíží v bílém jasu věštecké moudrosti na zákony země, s úsměvem rozkoše vnímaje krásu její. Není básníka, který by zemi tak nezemsky viděl a miloval jako Otakar Březina.

Myšlenkový obsah díla Březinova tvoří, jak již bylo naznačeno, básnická a mudřecká pouť za tajemstvím smyslu života a smrti. Záhadou, jež básníkovi stojí za bolest hádanky, jest ovšem život duchovní, řekl bych náboženský. Ano, Březina jest básníkem náboženským v nejvznešenějším smyslu slova, básníkem nového náboženství. Jest a zůstane básnickým i filosofickým výbojem Březinovým, že toto náboženství není křesťanské. V té příčině je podstatný rozdíl mezi Březinou a jeho duševním bratrem Františkem Bílkem, ač tito dva umělci jsou si jinak až na podiv blízci. Náboženský vývoj Březinův, který skutečně se pramení v mlhách úzkosti a askese křesťanské, končí se v zlatém jasu volnosti a radosti. Březina bývá srovnáván s Waltem Whitmanem. Kdežto však Whitman prostě objevil poesii volnosti a radosti, skrytou v domácí půdě, Březina probil se mučivým a dramatickým zápasem k slunci z mlh a prorev své rodné země. Jaký to symbol v tomto zápase našeho největšího básníka!

Umělecké prostředky básníkovy jsou zcela úměrné vznešenému obsahu. Svět nepoznal před

Březinou básníka, který by se byl odvážil takového smělého rozpětí metafory, který by byl dovedl okřídliti slovo k letu tak nadzemskému. Není v tom rovněž symbol, že to slovo je české?

* * *

„Mladá Plzeň“ přinesla roku 1896, kdy Otakar Březina měl za sebou teprve jedinou, první knihu svou, „Tajemné dálky“, v čísle 9. tyto řádky: Nejsilnější talent mladé naší básnické školy Ot. Březina, hodlá vydati novou sbírku „Svítání na západě“. Měli jsme příležitost nahlédnouti do dopisu, jejž napsal svému příteli, a v němž zmiňuje se o své nové práci:

„Smí nás zdržovati chudoba, z které jsme vyšli a která nás učí zavírat oči násilně před složitým bohatstvím života a myšlenky, jež plně nabízejí se k zpracování silnějším a šťastnějším. To plné rozpětí sil, rozlití duše, rozezvonění se všemi zvony nám chybí. Otročíme práci, která jako na příklad u mne nemá souvislosti s naším posláním, a která nám absorbuje nejšťavnatější naše energie. A po letech se to cítí. U mne na příklad tím trpí tělo a z podlamovaného organismu září i duše v stlumenějších odstínech. Ale nářek je také výmluva slabých. A kritika má mnoho pravdy. A konečně: Kdo ví, v jakém účelu Nejvyšší Vůle nevede naše duše cestami bolesti? I v bolesti je síla. A sny, které se rodí v bezesných nocích, také obohacuje se život. (Thema, které provádím v posledních svých pracích, a které leží jako pedálové akordy v hudbě mé nové knihy „Svítání na západě“.) Neboť i já, jenž věřím v jednotu snění, miluji život, život vůbec, v grandiosním jeho toku, jenž do mé duše

stříká sice s bolestnou, příšernou ostrostí přítomného, pozemského, omezeného, ale který ve skutečnosti v transcendentním pojetí srší nádherou, omamující naše ubohé smysly záchvaty hrůzy, naše ubohé smysly, neschopné vnímati nežli jen několika formami poznávacími, tam kde je možnost nesčíslných forem. Nenávidím každou vědu, která nechce vidět dál za naše omezené poznání. Vím dobře, že stavy, které není možno uchopiti řádnou vědeckou metodou, pro nás jako evidentní dogma, přístupné všem, schopné vědeckého popisu, neexistují; ale vzdor tomu blížíme se k nim za příznivých nervových disposicí neurčitým tanutím, tušením, snem, které zcela přirozeně (pro omezenost našeho poznání) zase se promítají v obrazy malované pozemskými barvami, abstrahované z pozemských hmotných vztahů. Proto také hlubším poznáním vnějšího světa poznáváme dokonaleji sebe. Věda, která by rozluštila hádanku věcí, rozřešila by i tajemství nitra. Vnější i vnitřní jest jen pro naše nedokonalé poznání, které musí se dívati okny prostoru a času, má-li vůbec vidět. Rád myslím na budoucnost vědy; vidím v ní otevřenou celou tropickou nádheru příštího snu. Historik přírody a historik duše jsou z jedné rodiny duchů: přírodozpytec a básník-kněz. Jen metodou se liší. Umělecké vykořistění těchto filosofických půd spočívá na příklad jako každé umělecké řešení v krvi, v nervech, v dědičných disposicích umělce. Na tom závisí cena práce: jak. (Zde můj výklad musí vždy umlknout; při nejlepší vůli nejsem kompetentní; nevidím tak do svého díla, jak bych si přál.) Jedno však považuji na ten čas za jisté: V těchto věcech, to jest v těch,

které jsem dříve uvedl, jsem v tom jasně, zde vidím, co nevidím, tuším, co tušit si netroufám, sním, a jak je celá ta škála až k halucinacím a k ekstasím; ale táhnouti důsledky, odvodit perspektivu všech životních otázek k tomuto úběžnému bodu: zde je boj, střídání světla a tmy, namáhavé formace nových poznávání, bolest zklamání, vše silně zbarveno krví, tělesnými stavy, následky dávných utrpení, zmatené sražení neviditelných proudů, imprese okamžiku, které já ve své terminologii nazývám tajemstvím zrání. (Náležitě vystoupí ten termín, aplikován na život lidstva.) Možná, že jsi si všimnul, že ohlasy mé práce znějí tu a tam z nejmladších našich poesií. Ale na nikom nevidím, že by vnikl do mého díla. Formy se chytili. Já však nechci být nejasným; kde jsem zmatený, jsem v chybě. Ale nejjasnější v umělecké práci jsou mi místa, která poskytují celou řadu správných, na sobě příčinně závislých výkladů; pravda umělecká (nejdokonalejší z lidských pravd) jest jednotkou, jíž se dá měřiti ve všech oborech poznání; je výšinou, s níž vidí dál ten, kdo má lepší zrak — ale i krátkozraký musí s ní viděti široký obzor."

V tomto drahocenném dopise jest ovšem daleko více, než by daly tušiti úvodní věty „Mladé Plzně". Je to celá pokladnice myšlenkových klenotů, tím vzácnější, že tento dopis jest, pokud vím, jediným dopisem Březinovým, který dosud byl uveřejněn. Básník, jehož osobní život je z nejtišších a nejskrytějších, poodkrývá tu roušku tohoto života: Slyšíme z jeho úst, z nichž uvykli jsme slýchati jen slova posvátná a vznešená, hořká slova o zotročující práci všedního dne, nemající u něho souvislosti s posláním, jehož

vznešenosti jest si vědom, o práci v povolání, jež ssajíc nejvzácnější mízu, podlamuje tělo.

Štědřejší dary skýtá nám tu básník ze svého života vnitřního. Setkáváme se tu s nejvýraznějšími rysy Březinovy filosofie. Básník nezemských vidin ujišťuje tu, že i on miluje život, pojatý ovšem jinak a jinými formami poetickými, než jak uvykla filosofie školská. Věda a umění mu splývají: učenec a básník jsou bratří. Básník pak není než knězem, zprostředkujícím božství člověku. Umělecká pravda je Březinovi pravdou nejdokonalejší. Je na výsost zajímavé, že k tomuto názoru, vyslovenému v závěru dopisu tak básnicky, dospěl také učenec-filosof T. G. Masaryk. Uvedu tu pro zajímavost srovnání jeho slova z pojednání „O studiu děl básnických" (1884): „Poznávání umělecké nejvyšší je poznávání lidské. Pravím to, jakožto člověk, jenž se abstraktní vědou zabývá, docela upřímně, jako že zajisté každý člověk největšího povznesení a snad i největšího poučení v díle uměleckém nabývá. Poznání pravého, velikého umělce proto, že se k věcem mým vztahuje, jest nejlepším vystihnutím světa."

* * *

Není mým úmyslem a také není zde možné podrobně zkoumati dílo Březinovo, ani umělecké prostředky, jimiž účinu dosahuje. O tom musí pojednávati celé knihy a také pojednávaly i budou pojednávati. Mám cíl jiný: Získati úžasnému dílu Březinovu nových mladých čtenářů. Březina není autor lehký; nelze tu vlastně mluviti o četbě, nýbrž o studiu. O studiu, jež vyžaduje času, trpělivé práce a — last not least — dovednosti. Do-

vedný čtenář, toť vlastně reprodukční umělec, toť svého druhu virtuos. Thomas Carlyle (čti Karlajl) dokonce tvrdí, že jsme všichni básníky, čteme-li báseň dobře. (Ve spise „Hrdinové a ctění hrdin“ na str. 118.) K četbě Březiny je třeba virtuosity velmi značné. Ale jaká odměna čeká oddaného a dovedného čtenáře Březinova! Vnímá vlastní duší celé světy myšlenek a zázračných snů, jež vykvetly v duši básníkově, vznáší se s básníkem z pozemského prachu do jeho nadzemské výše — tím odvážněji, čím je dovednější.

Básník vyslovil se o tom sám v dopise, který cituje E. Chalupný, překrásnými slovy:

„Jací čtenáři byli mým snem? Čtenáři s duší bohatou vlastním bohatstvím, jimž moje píseň bohatství to ukazuje, do jejich vlastních klenotnic je zavádí, na jejich vlastní cesty jim svítí.“

BÁSNĚ.

Ó sílo extasí a snů, z níž umění
plá barev vějířem a v tónech burácí!
Tvým kouzlem z myšlenek se záře pramení,
jak z éteru se světlo nítí vibrací.
Na oběť duše mé svůj žhavý sešli příval,
ó moci vítězná, jež v inspiraci pláš,
jak v oltář kamenný se oheň s nebe slíval,
když oběť krvavou naň kladl Eliáš!

V mé duši smutek dlí a hořké vůně teskné,
myšlenka má je voskovicí světla mdlého,
jež v těla svícnu nečistém se třesouc leskne
na oltář věčný postavena Neznámého.

Žen žhavý ret mé krve vášní neroznítil
a lásky šílenství mi v zracích nezaplálo,
žár bílý rozkoše mi v nervech nezasvítil
a vůní přátelství jsem v žití vdýchal málo.

Sám v tiché klausuře jsem počet žití řešil
a jenom nad svých snů jsem záhonem se shýbal,
víc nežli v životě jen v myšlenkách jsem hřešil
a přelud miloval a páru tuh svých líbal.

Mé jaro bylo smutnou, elegickou písní,
jíž tichým tremolem mi život zahrál flétnou,
a dny mých radostí, jak v trávy trs, jenž tísní
se při zdích, ve dlažbě, kdy kapky rosy slétnou.

Mé vzpomínky jsou bez barev a beze vláhy,
jak protěž v herbáři, jež bílou plísní dýše;
nakyslý parfum chudoby jsem dýchal záhy
a ponížených žeň jsem klidil na své líše.

Zář grandiosní vesmíru když v zrak mi padla
sil věčných tajemstvím a osnovami světla,
v mou duši odražená kosmu od zrcadla
v ohnisko palčivé a krvavé se střetla.

Puch krve sražené jsem dýchal z dějin zvěstí
a hrůzu Neznámého z vlastní duše hloubi,
a zřel jsem v žití hru, kde bledý přelud štěstí,
jak v perleti, se lomen vrchních vrstev snoubí.

Netoužím žízně své u žití svlažit břehů,
jak Gedeonův voj u zdrojů píti z dlaně:
paprsků mystických jsem v duši sebral něhu
a v chrámu Tajemství jsem klekl zadumaně.

Je smutna duše má a plna vůně teskné,
má myšlenka je voskovicí světla mdlého,
jež v těla svícnu nečistém se třesouc leskne
na oltář věčný postavena Neznámého.

Ó sílo extasí a snů, z níž umění
plá barev vějířem a v tónech burácí!
Tvým kouzlem z myšlenek se záře pramení,
jak z éteru se světlo nítí vibrací.
Na oběť duše mé svůj žhavý sešli příval,
ó moci vítězná, jež v inspiraci pláš,
jak v oltář kamenný se oheň s nebe slíval,
když oběť krvavou naň kladl Eliáš!

Tajemné dálky.

MODLITBA VEČERNÍ.

Ó smrti živých těl, jíž noc se stává dnem,
svou šťávu tajemnou lej v moji teplou krev,
svou mdlobou smrtelnou mne spoutej v loži mém,
je měkká náruč tvá, jak bílé lokty děv.
Ty vůni zázračná, z níž voní jiný svět,
můj zemský život ztaj a nadpozemský zvlň
a proseb žár a šleh, jenž spaluje mi ret
a v tváři rudý plá, mi v duši ztiš a splň!

V mých očí tmavou svítilnu se, svatá, schyl,
lej nový olej v ni a zapal poznání,
ať zraků paprskem zřím na tisíce mil
v šer mořských pralesů a výší rozplání;
jak krystal s krystalem se skládá v lůně skal,
jak květů pletivem se pryská barev jas,
jak život vzbouzí se, jenž v lůně hmoty spal,
v bytostí nekonečný květ a vír a kvas.

A silou zvýšenou můj obdař lidský sluch,
ať v resonanční nástroj se mi promění,
jímž přelévání šťáv a vzrůstu skrytý ruch
jak hudby tajemné ať slyším vlnění;
ať cítím rostlin puls i hudbu hvězdných dráh,
paprsků světla lom a vzduchu ráz a šum,
motýlů tichý let a v duši hlubinách
myšlenek tajný vznik a zápas, vír a tlum.

Od mojí myšlenky odpoutej zemskou tíž,
ať světla rychlostí prostorem šlehá v let,
nad moři zelenou a křišťálovou říš
v hloub sopek vyhaslých i v země žhavý střed;

v noc věčnou propastí ať bleskem zaletím,
kde z řídel ohnivých se žhavý tryská var,
do jeskyň plačících, jichž slzy staletím
v sen tuhnou kamenný pod baldachýnů tvar.

A v točen dlouhou noc, kde věčný led a sníh
na skalách křišťálu polární záři plá,
i v jihu smavý kraj, kde odalisek smích
v zahradách sultánů jak hudba vře a vlá,
nad vřavu národů a pouští němý stesk,
kde rytmem sesláblým umírá žití tep,
nad černé pralesy a horských štítů lesk,
nad zeleň prerií a zádumčivou step.

Ať všecko obsáhnu, všech cíle drah a cest,
co vidím žít a mřít a růst a kvést a zrát,
sil živých věčný kruh, jenž konstelace hvězd
v své sítě navléká a řídí vzlet a pád,
jenž trpí v duši nám a voní v liliji
a modrým plamenem nad bažinou se stkví:
ať douškem jediným já žízniv opiji
na březích věčnosti se vínem Tajemství.

V mé tělo pronikni a v každý nerv a sval
se z tajných zdrojů svých mi rozlej balsámem,
jak láva vytryskni a hoř a teč a pal,
v rozkoši šílených vzplanutí neznámém;
až smolnou pochodní žádostí žhavý dech
na popel dohoří tajemným ohněm tvým,
tu dechni v čelo mé a usnouti mne nech
v sen věčný, poslední, z něhož se nevzbudím.

Tajemné dálky.

RANNÍ MODLITBA.

Stan černý smrti, jejž rozpíná duše na cestě své,
aby odpočinula,
jsem svinul dle rozkazu tvého a obrácen
k východu světla,
řekl jsem myšlenkám, klečícím na růžových
kobercích jitra: Modlete se!

Ó Nejvyšší!

Tvůj úsměv mystický zatřásl zemí šlehnutím úrodné
mdloby,
nedočkavé hlasy všech vůní zmateně vyvalily se
z nížin,
žíznivé klasy prohnuly se s bolestnou rozkoší pod
sesutím světla
a zdravé vtáhnutí dechu radostně rozesmálo žijící
formy. —
Ale zraky milenců snu se zatměly báznì, vyhýbavé
a kleslé
pod jiskřivým pohledem dne, v němž svítí divoká
žádost nezrozeného.
Jako hněvivý zrak dozorce davů a sil přelétl
krajiny země,
zachvěl se před ním život, zabouřily dílny všech
krví.
Oblaky s drápy ohnivými vyhnal z vod
(schoulené v moří zářící hnízda),
vpadl do stáda opilých vůní a hlas jejich zakřikl
hněvem bílého žáru,
ve varu světel rozkypěl barvy, žhavé je nastříkal
v duše,
a palčivým popelem okamžiků posypal hlavy
litujících.

Hodinami zazvonil všem duším počátek žně,
ó Majiteli rolí a stád!
Všichni viditelní a neviditelní služebníci vyšli na souvratě tvé,
ale rachot tvých vozů, naplněných úrodou, zahřmí jen do snění básníků.
Tvá bude úroda na polích lásky a v zahradách, kde jaro omdlelo vůní,
úroda chudých, zmořená suchem v den setí a deštěm v den metání klasů,
úroda těch, kteří pohledy síly určují hranice majetku svého,
úroda bolesti, s květy, jež hoří všemi barvami duší
a jako příliš vytažené lampy, jež kouří dusnými vůněmi smrti.
Úroda setby, jež čeká pod sněhem času na dobu staletých tání,
a královská úroda zrní nezasetého.

I já, jeden z nejchudších, vycházím poslušen na hlas tvého zvonu
na zděděnou líchu mých mrtvých, kde klekání ztichlá mi hlaholí z hučení větrů,
a oněmlé hlasy z šepotu stvolu mne sílí povzdechem dávna.

Ó Věčný! Až žárem se rozpuká země, dej ať sednouti mohu do tvých stínů!
Až umdlím, přej, aby mé naděje se napily vína šumného budoucí záři!
Až prací zrudnou mi tváře, nech je zlíbati pohledy mrtvých
a pot mého čela ať ovívají éterné ruce těch, kteří mne milovali!

Dej požehnání mým zrakům, když utkví na bujném
obilí šťastných,
a pevnost pohledu mému, když uzří mystické
znamení smrti na květech zahrad a duší!

Hlasu mému dej hudbu lahodnou žencům, jak
zvonění o polednách,
a písni mé stříbrné kadence potoků uprostřed
polí, v čas žízně!
Dej, aby mé kroky vzbudily z umdlení radostné
čekání bratří,
a na můj pozdrav, aby vlídně odpověděli
pospíchající!
Dej, ať v hněvivých pohledech nepřátel dovedu
uctíti záření tajemství tvého,
a chvílím, které proti mně vyšlou, ať řeknu
s úsměvem: Dělníci moji!
A nezasloužím-li, aby má křídla se vznášela silou
mého zraku,
ať lítost má vznáší se silou, po níž teskní má slabost!
Dej duši mé odvahu mlčení, když jsi promluvil
znameními,
a zahradám mým dosti růží, když nastane doba
navíti věnců!

Učiň, ať pravda má podobna jest knize modlitební,
aby každý v ní našel modlitbu svou, i zavržený
a umírající!
A odrazí-li se věčné slunce v mém slově, ať
v radostnou extasi zardívá bratry
a květy jejich touhy ať obrací k věčnému ohnisku
zrání!
Dej, ať v paprscích úsměvu mého pel z polí mých
padá na sousední líchy,

a dech bolesti mé ať sráží se v krystaly léků
těm, kteří hledáním onemocněli!
Ticho mé samoty naplň šuměním křídel
zbratřených duší,
a okamžiky radosti mé ať vonným deštěm se nad
loži beze snů třesou,
jako zpívání harfy k útěše zarmouceného.
Dej, aby mé myšlenky byly jak větry jarní, jež
přinášejí rytmus budoucím písním,
a jako vichřice, které nutí k návratu chodce
před cestami smrti!
A umírajíce ať podobny jsou těm květům
(symbolům setby z jiného světa),
které, když vadnou úpalem denním, ještě po
jahodách voní.
Unaven prací a láskou a bolestí zlomen ať
usednu v kvetoucí meze
a zbytek dne ať ztrávím pohroužen, němý, ve
věčnou hudbu tvých světel.

Až večer se nakloní k zemi a zakřiknuté vůně
se vrátí,
i já půjdu, pracovník osamělý, k příbytkům
kouře stoupajícího.
Pod tvým stromem usednu, jenž všemi prostory
korunu košatou zdvíhá,
a v jehož černém, ledovém listí zvoní tichem
hvězdy, jak včely všech úlů;
má hrdost, zamlklá za dne, k mojí písni se vrátí,
políbením, jež nekonečnými činí paprsky zraků,
na oči mne zlíbá,
a těm, kteří poslechnou, s hlavou pyšně vzad
skloněnou zpívati budu.
Zpívati budu tvé dějiny, jež v duších mrtvých
národů jásaly zářením dneška,

a v duších živých neznámým jazykem budoucna
mluví.
V epickém toku všech barev, v tisících tónů,
v bizarních rozkvětech hmoty,
v prostoru smrtelných tiších, v nichž buší
kladiva skrytých tvých dílen,
kde formuješ budoucí slunce pod klenbami
načernalými,
až jiskrami z kovadlin tvých do závratných výší
tříští se světy!
V lyrismech tušení, v šílenstvích hrůzy, v sinavém
třesení září,
škálami vášní, v notách dle klíčů a
předznamenání smrti.
I rozpustí se má slova jak sůl v žíravém dešti
tvé vláhy
a krystalovati budou v sršení jisker a v praskotu
neznámé síly.
Barvami neviditelného vidma mé obrazy se
vzejmou, hýřící slávou,
stíny jejich budou položeny oslňujícím zářením
pozemských světel,
však jejich světla tvým stínem; a do tvých
úběžných bodů
paprsky jejich perspektiv se v ohniska sletí.
I pozdvihne se sen můj s křídly zachycujícími
reflexy věčného jitra
a jako gigantský fantom orla zem ponese
v žhavých svých spárech,
na dvě strany rozhrne černé oblaky nocí a lehne
k tvým nohám,
a zrak své pýchy nastaví pokorně proklání
pohledu tvého
v syčícím výtrysku krve osleplý září.

Svítání na západě.

TAJEMSTVÍ BOLESTI.

Tvůj vichr, z žhavých hor jenž prvních jiter táh',
mým rodem od věků hnal prachu zdvihlý sloup.
V den dávných spálenišť mne halil v myšlenkách,
a mrtvých mlčení mi složil v duše hloub.
On určil dráhu mou, mých tužeb let a směr,
a chvěním černých vln mi světlo nítil tmou.
V střed žhavých pavučin, jichž každý poloměr
je k hvězdám napiatý, uvěznil vůli mou.

Tajemství bolesti! Výkřiky soumraků!
Škubnutí Blížení po vláknech éterných!
Potkání ohnivá mystických oblaků,
jež svítí pohledům do dálek nádherných!
Stem blesků slyšel jsem váš reflex v duši hrát,
na křídlech úzkosti let smrti chvěl se v něm,
zpěv žití budoucích, zor příštích vonný pád,
šum lesů tajemství, jenž šeptá vesmírem.

V tvých zářích zsinalých mi v tanci vůní vstal
svět žhavý radosti na březích ztracených,
kde lože růžová sen lásce uchystal
s požárem svatebním ve zracích vznícených.
A preludiemi tvých varhan slyšel jsem
klam písně rozkoše, jak z hlubin žití vřel:
Sen svůj jsem maloval na černém plátně tvém
a na tvých kamenech jsem jeho barvy třel.

Tak kráčím cestou let, tvých větrů jásá smích,
hořkostí ukrytou jím dýchá každý květ.
Do dálek zanáší mi výkřik přátel mých
a z mlhy odváté mi zdvíhá druhý svět.
Den před mým zrakem tlí a taví věcí tvar

a roste, příšerný, v dým nezrozených dob;
a v horkém dechu tvém mé krve kypí var,
smrtelně zadýchán do černé páry mdlob.

Mé chvíle třesou se jak prachu smolný kmit
    kol strany vířící, jež tvojí písní lká.
Na stavě neznámém mých zhaslých září svit
tvá ruka v příští šat mé duše, černý, tká.
Přes ohně západů, jak uhlí plamenné,
jež v zracích odráží žár svatých šílenství,
pochmurných myšlenek mých stádo zmatené
tvým bičem žene Pán na pastvy tajemství.

Svítání na západě.

Vládnoucí, jenž rozkazem světla
vyslal jsi nesčetné dni a nesčetné noci,
zamyšlené tajemstvími,
jako služebníky své před sebou,
by přijaly duše tvé v tisíci světech
a vedly je k tobě!
Hlase, jenž zaznívᚠklenbami věků,
nebezpečnými bouřemi světla,
tmy vodopády,
ve všudypřítomném mlčení smrti, jež pokrývá zemi,
bezvětří tvého žhavého pásma rovníkového,
a každému kroku
dává ozvěnu v nekonečnosti!

Ať omyji oči své, nemocné soumrakem,
na výši tvých hor, z jichž temen se valí
prameny šumící písněmi nesmrtelnými!
Do větrů touhy, jež staletí proudí,
z nesčetných duší, z krvavých nocí našeho pólu
k rovníku tvému,
strhni má křídla!

Ať vzrostou v šířce tvých magických temnot,
paprsků vějíř, široká od světa k světu,
jemná a silná, by směla se opřít
do tvých nejčistších světel,
a údery stoupání svého
odrazit vlny mé písně
a passáty výši
hnáti je k zemi!
V extasi lásky chci zpívati bratrským duším,
že není bolestí větších,

nežli jsou ztracená vítězství jejich,
že není radostí větších,
nežli je opojení
zraku věčností sesíleného!

Větry od pólů.

KDE JSEM UŽ SLYŠEL? . . .

Okna noci jsi otevřel, Otvírající! Tajemný průvan
z nich zavál
a křídla mé nejsilnější myšlenky strhl mi z dohledu
zraků.
V závrati, jak by staleté víření země v soumracích
světů
se uvědomilo v mé duši, přítomnost druhého žití
jsem cítil.

Od země k zemi a od slunce k slunci těžkými
údery padalo ticho
a jeho echem nové ticho vstalo z mých hlubin,
jiné ticho než ticho země:
Dýcháním tisícůvřelo, staletími polibků, závratným
mlčením srdcí, jež přestala bíti,
letem všech mrtvých a budoucích křídel, paprsků
věčnými symfoniemi,
melancholickým zvoněním dešťů, jež padají, úrodné,
v staletá zrání,
výkřiky snění, jež bojí se jiter, a mystickým
hovorem vůní.
Bouřemi dávných moří se třáslo v orchestru
budoucích blesků,
poslední kadence doznělých písní slívalo
s počátkem písní nedozpívaných.
Němé otázky rtů, které se přestaly ptáti!
Pohledy zraků v extasích smrtelných žíznivě upřené
v dálky!
Dusná ticha tajemných suggescí vášní, jež
v bolestech zrají pro Rozkvěty příští
a národy vedou půlnocí věků, v krvavých odlescích
severních září:

slova složená z vlnění zsinalých světel, jež
v pozemských myšlenkách hasnou,
a vnitřní hlasy, jež v hlubinách duší, neslyšené,
odpovídají
jásotu duší všech světů a úsměvům nového
května!
Opojení všech budoucích snů, jež rozkvetou
v hořících duhách
novými slunci na oblacích tvého dechu
nesmrtelného!
Věčná víření němých blesků, jimiž přelétají rozkazy
svaté tvé vůle
z tajemství světa skrytého zrakům do světa barev
umírajících!

O Věčný! V té chvíli, když ruce mé bez vlády
klesly, sesláblé láskou,
vlastní svůj život viděl jsem, změněný neznámým
světlem:
bledé jiskření barev, jež prýštělo z ledových květů
mých oken,
roztálo smyté tvým ohnivým dechem a v nádheře
zahrad tvých zrakem jsem šílel.
A přece, můj Otče! Kde jsem už slyšel hlas tvého
ticha, že je mi tak známý?
Kde jsem už viděl krásu tvých krajin, že poznávám
chuť jejich vůně?
A žár tvého zraku, jenž duši mou uspal a
probudil k tomuto snění?
Na rtech mých pálí sladkost tvých hroznů a
polibky bratrských duší.
Slavnost tvých zvonů padá mi do snů a dává
mi sníti o hudbě
a znamení jitřní tvých poslů v sen můj se odráží
tušením smrti.

Sladká tvá vzpomínka zbyla mi v duši, jak vonná
tma po uhaslém světle,
a teplem táhne mi krví, jak ruka milovaná by držela
ruku mou v noci, když dřímu,
a vroucností dlouhého stisknutí dala mi sníti
o lásce.
Půlnoc tvé mystické luny vábí mou píseň, by ve
snění bloudila v nebezpečenstvích,
a jako z kamenů svítících v noci, tajemstvím
denních tvých světel dýchá mi krása,
a oněmlá láskou hovoří duše má hlasem, jejž
mívala druhdy.

— — —

Noc věčná usnula v zrajících polích. Důvěrně
s výší mi zářily hvězdy.
O svítání šeptaly vůně, známý hlas přijalo ticho,
o slunci jabloně snily, o čistém potkání duší
poupata růží,
má duše, teskná a šťastná, o domově.

Větry od pólů.

LETNÍ SLUNOVRAT.

Sad modrý dálek jak voní! V taneční hudbě
tisíce letů
na hvězdy půlnocí čeká svatební veselí květů.

Nakloň se k růžím! Ať úsměv, motýl vyššího
jara, s nich sletí,
vyplašen dotknutím světla z tvých zraků, a na
rtech usedne ti!

Sad modrý dálek jak voní! V taneční hudbě
tisíce letů
na hvězdy půlnocí čeká svatební veselí květů.

Mdlé ruce zajatých, v radosti zdvižené, zatřásly
mříží,
nejhlubší vítr zdvih naděje, letnice země a duchů
se blíží.

Nakloň se k růžím! Ať úsměv, motýl vyššího jara,
s nich sletí,
vyplašen dotknutím světla z tvých zraků, a na
rtech usedne ti!

Hle, cestou v obilí skrytou, v tajemném zachvění
celého kraje,
žnec neviděn kráčí, však po klasech lesk jeho
ocele hraje.

Větry od pólů.

JSEM JAKO STROM V KVĚTU...

Jsem jako strom v květu, zvonící hmyzem
a včelami: ticho a smích;
krev, to je sluneční východ, kde v ohni se koupe
omladlý den;
v koridorech světla jsem prostřela vůně pro kroky
milenců svých
a všecka tajemství noci jsem hodila do klína žen.

Však žárlivá nechci, když za noci dřímu, umdlená
objetím jar,
bys toužil po éterné kráse mých sester, jež vábí
tě k hrám:
Tisíce let jsem skládala bohatství svá jak
královský dar,
a těm, kteří dovedou ničeho nežádat, celý ho dám.

Pro ty je dráždivá krutost mé lásky,
umdlení hrobový mír,
hloubka mých zraků, z nichž sálá
osudných souhvězdí vír,
vteřin mých číše, kde věčnosti světlo
do krve zlomeno plá,
a polibků závrať,
sladká a zlá.

Nejsem jako mé sestry: noc věčná
je pozadím žhoucím mým snům,
nad hlavou milenců svatební pochodní
zažíhám dům:
Květy, které jsem nasila, ohnivým srpem jsem
požala,
ptáky, které jsem lákala, plameny zaháním zpět;

však duše, jež čekají staletí, z tajemné noci
svě přiletí,
v smrtelném tichu je uslyším šuměti,
éterných motýlů jiskřící let,
a kroužit kolem mých pochodní, kreré jsem rozžala
o země ohnivý střed.

Otrokyně Věčného, šílenství kněžna, znám hmoty
nejhlubší hlas,
slávu prvního slunce, soumraky posledních dní;
proud slzí se valí po kráse mých tváří a z rozkoši
přivřených řas,
a v pláči mém hudba noci se chví a kroužící
hvězdy jiskří se v ní:
Neboť v mém smíchu štká kletba tajemné viny
a čas,
a v pláči mém zvonícím úsměvy světla
naděje Návratu zní.

Stavitelé chrámu.

TĚLO.

Řekni mi, duše má (zdaleka jsi se vrátila),
koho jsi na zemi potkala, viděla, ztratila?
Z hlubin se hudba ozvala, sněžení ledových hvězd,
zachvění éterných retů:
Jitra, poledne, průvody květů.

Jitra má bloudila v mystickém osení
cestami prvních sedmikrás.
Chvíle jak rosa se jiskřily v zeleni,
stvol každý, jak by právě z něj odlétli tajemní
 ptáci, se třás':
a jak by ve slunci nejdražší kadidlo hořelo,
azurným dýmem pokrylo ostatní světy a
 vůněmi nás.

Od solných jezer se poledne blížila: žhavostí
 blankytů
všemu, co zemřelo, let jejich zazvonil hranami;
křídla svá fosforná po celém obzoru k zenitu
 prostřela nad námi.
Kam jejich stíny se složily, zraky se v umdlení
 zavřely,
krev jako výheň metala reflexy v nejčistších
 snech:
mučící palčivost uprostřed věčnosti štěstí,
nebeské město v plamenech.

Květy jsem viděla: držely kalichy do slunce
 rozvité
jak panny své lampy, zlatými oleji nalité;
a v lampách ohně se ve větru vlnily, temněly, nítily,
na cestu tajemné rozkoše svítily.

Řekni mi, duše má, kam jitra tvá zbloudila,
poledne odlétla,
bohatství květů jak odkvetla?
Jitra má zpívají přede mnou
v růžích, jež nevadnou;
poledne v hnízdo své do slunce odlétla,
se slunce zapadnou;
a květy mé v tázavém pohledu zraků mých
nemocí zemřely záhadnou.

Stavitelé chrámu.

APOTHESA KLASŮ.

Zde kroky zastavím a zraků zbožností a vzpláním
nad krajem, jemuž požehnal's, svou duši rozestru:
a v modlitbě své uslyším, jak země zpívá zráním
ve světů mystickém, tvou slávu hřmícím orchestru.

Ó klasy pracující dnem! Ó bratří nesčíslní
ke kořenům svým schýlení a zbledlí v únavě,
a času žhavým tajemstvím, jež nad vámi se vlní,
chléb síly z věků do věků nesoucí laskavě,

ó vlídní! Bratrsky jste dovolili, aby v skrýši
řad vašich stísněných o létu nadpozemských krás
květ horečný snil v samotách a v zracích oheň výší,
tmu země v kořenech, svou písní doprovázel vás.

Mír letních jiter nedělních z vln vašich dýchat cítím,
let země, zvonů zachvění ve vesmír odváté,
a vůni ze rtů pějících, jimž jednou k vyšším žitím
zrn sladkost sílící a proměněnou podáte.

A půlnoc, němá extasí, když bloudí nad zeměmi,
lích vašich jiskření se do blankytů navrací,
klas každý hoří hvězdami a hvězdy nadějemi
a stébla paprsků jak stříbro zvoní vibrací,

a všemi výšemi jak záliv moře z nedohledna
se vlní jedna žeň! Snů skvoucí loďstva éterná
se na ní v dálce ztrácejí a v zlatém písku ze dna,
pod vesly zvířeném, zář slunce hoří nádherná!

Ó Dechu, obtížený životem, jenž z líchy do lích
pel jeho snášíš jiskřící nad hlubin závatí,

k svým chudým bolestem, květ unavený na tvých
polích.
před přísnou nesmírností tvou se bojím přiznati,

Sil závoj z blesků skřížených jsi zraku mému
nestáh',
od světa k světu napiatý tvůj vesmír otkává,
a přece v slávě smrtí všech na nejskrytějších
cestách
při každém dechu života tě duše potkává

a šeptá zmatena: V tvé moci jsem, svým větrem
pohni,
žeň celá, v setbu změněná, ti padne do dlaně,
a jako v půdě zázračné, v tvé síly žhoucím ohni,
jak viděl jsi ji věčností, ti vzklíčí oddaně.

Stavitelé chrámu.

POZDRAVUJEME JARO!

Pozdravujeme jaro! Když blíží se v jásotu bystřin,
v mateřském pohnutí země, v zrychlení času
a krve!
V sen slávy nás větry ukolébaly. Slity v oddechu
omamujícím
třesou se růže a slunce, rytmy ňader a písní!

Pozdravujeme jaro tvé práce! Sta rukou nevi-
ditelných
pracuje s námi. Stínem pohybu jejich je jiskření
světla. —
Hlasy hmyzu, jak cvakot tajemných hodin, zní
z pole jetelového
a jak úder číše o číši z komnat vůně ve květech
kaštanových.

Pozdravujeme jaro, jež přináší bouře! A v žáru
svých blesků
zápasy lásky, k úsměvům bělostnou záři a v rosy
krystalné lázni
k bolesti sílu! Pohledem krásy zadrží ruku sebe-
vražednou
a duši dá sníti o vznešeném šílenství heroismů.

Pozdravujeme jaro, jež volá tisíce jar! Slyšíte
odpověď jejich,
jak ze všech světů se třese, vesmír, jenž o svých
nadějích zpívá?
Zlaté petrkliče jiskří se v azurných lukách, hvězdy
jak oči
se otevírají, extase lásky v nich vytryskla slzami
světel!

Pozdravujeme jaro, pupence ohnivé vůně
v myšlence bratří!
Do své zahrady slyšíme ptáky všech zahrad.
A naše slova
se sněhem kvetoucích třešní padají k zemi a
jako královny včelstev
do výše vzlétají na svou svatební cestu a vrací
se dávati život!

Pozdravujeme jaro, vodopád mystické řeky,
jež z ledovců v hloubku se tříští, milion jisker,
duha tvým sluncem
a v jasmínů vířící pěně se slévá a mlčením věků
jak mezi skalami k moři se valí světlem
zatopenému.

Pozdravujeme jaro! Hle, dni se střídají s nocí
jak okna anděly malovaná s kresbami
symbolickými,
v nesmírno sklenutá k éterným obloukům chrámu
tvého,
kde všechny plameny lustrů svých rozžal jsi
o Vzkříšení.

Pozdravujeme jaro! Vítáme netrpělivost duší!
Třesení křídel sesílených! Odvahu zraku
zjasnělého!
Nekonečnosti čekají na nás, jiná slavnější jara,
věčností hřmící písně, vysvobození!

Stavitelé chrámu.

Chvíle slávy jsem měl, kdy duše volná,
v majestátu svém
nad staletími se vznáší světelným, vířícím
cyklonem,
odvěké vegetace rozmetá a hospodář na nivách
času
v červenci pohledu svého nechává zráti nová
bohatství klasů.

A když naplněn úrodou hořel můj dvůr, o kráse
ohně jsem pěl,
o paláci snů, jenž tisícem věží až do hvězd se
potápěl;
a když i ten hořel a ironický vítr kolem mne šuměl,
bez výkřiku bolesti zpívat i mlčet jsem uměl.

Zem krásnou, jak nikdy nebyla po celé věky,
co její let
v temnotách prostoru víří, snů mých mi ukázal květ;
viděl jsem průvody gigantských jar, v záři jich
pochodní slunce se tměla,
tisíce pozemských jar do vozu svého zapřažených
měla.

Viděl jsem léta královská ulehat na lože purpurné
nádhery,
ukolébaná zpěvnými večery, harf delikátními
údery,
měsíčné noci v kouzelných parcích paní, lásky
opojná vinobraní,
a pod hvězdami rozjitřenými rozkoše nejsladších
umírání.

Zahrady zimní viděl jsem, haluze rozkvetlé
v křišťály,
jak právě rozžaté lustry ještě se houpaly, duhami
zahrály;
jak ledové palmy na oknech tajemství, mrazivým
světlem ozářené,
a jako zahrady kosmu přiblížené, rozjiskřené
a otevřené.

Však viděl jsem také zem bolestnou, jak byla od
věků,
v úsměvu hořkém hovořící k člověku, zrak teskný
zhroužený v daleku;
zem jednu z nejchudších mezi svými sestrami ve
vesmíru,
na moři ticha ostrov, jenž mimo smrt nepoznal
míru.

V oblacích času jsem blesky zřel jak apokalypsy
ohnivé písmeny,
césarův pokyn otrokům, krví jak růžemi kvetoucí
areny,
zrak muže, pýchu a vůli země, tvrdý bojem,
zlomený vítězstvími,
zrak ženy, rozkoš země, s pohledy vyčítavými,
toužícími.

A na všechnu slávu svého snu, nádheru noci
plamenné,
zapomenul jsem při pohledu na bratří svých ruce
zemdlené,
krvavé, hněvem sevřené, a v smíchu moře
rozvlněného
přerážené údery vesel, když se chytaly člunu
přeplněného.

Řinčení mystických okovů zaznělo ve snění mém,
a v jeho taktu odvěkém hudbu milionů srdcí
uslyšel jsem,
milionů srdcí, jak hvězdy od sebe vzdálených,
odcizených:
po sobě tajemně toužících a v mrazivé soumraky
pohřížených.

Na prahu bratří usedal jsem, záhadný cizinec,
podvečer,
a v dalekém šumění vod a v písni větrů a
zářících sfér
o práci země a světě, jenž v hlubinách lásky se
přede mnou šeřil,
k útěše bratří jsem zpíval, šťasten z úsměvu
jejich, a věřil.

Ruce.

KOLOZPĚV SRDCÍ.

Stále stejným
zdvihem a klesáním křídel,
v polohách vyšších a vyšších
opakovaným,
nad tíží země
vítězí nádhera letu.
O cestách milosti zpívají hlasy duchů,
jak ptáci dávná svá hnízda obletující,
v kouzelných zahradách metamorfos,
mystický zahradníku!

Slyšíte tajemné šumění krve? Vření ve zrajícím
kvasu
omamujícím? Horečný hlahol v temnu úlů?
Bolestná zaznění srdcí, laděných věky jak struny
pro souznění hvězdná?
Zakvílení strun příliš napiatých, přetržených?
A všemi světy letící ohnivý ton
dosaženého souzvuku serafického?
Mystická rozpomenutí na objetí slavná milionů,
než tento kosmos viditelný těžkou nádherou zkvetl
v nekonečnostech?
Signály návratu, očekávané všemi bytostmi země,
shromažďující bratrstva lovců
v ironických labyrintech pralesa snění?

V lítosti zástupů nad poli zkrvácenými,
v úzkostném blednutí uchvatitelů,
v tajemných vítězstvích ženy,
jak plameny na lustru tisíciramenném,
při každém otevření dveří, jimiž se blíží očekávání,
větrem duchové hudby
třesou se srdce.

Vítáni buďte přicházející!
Vinohrady našich hroznů nejopojnějších
značí vám cestu!
Černé, uhelné stopy našich ohňů,
kde pod jiskřením nebeských světel jsme sedávali,
v mlčení noci o vašem příchodu zpívajíce;
znamení svatá,
která jsme řečí národů, určených k zahynutí
na kolmé štíty skal tesávali,
sesuté oblouky bran triumfálních
vladařů našich,
nánosem věků pokryté obelisky
chrámů. —

Pro tajemství bolesti, smrti a znovuzrození
sladko je žíti!

Pro neviditelnou přítomnost velkých a svatých
našeho rodu,
kteří jdou mezi námi v zahradách světla
a z dálky všech věků hovoří k našim duším
milosti plní,
sladko je žíti!

Pro královskou vděčnost přemoženého,
jenž důvěrně položí hlavu svou na prsa,
kde žár tvůj mocněji zpívá,
pro objetí nepřítele v oslnění nejvyšší hodiny naší,
sladko je žíti!

Pro nadzemskou vůni prvně rozvitých květů
v extasi písně, v polibků slávě,
sladko je žíti!

Pro vznešenou únavu stavitelů
sladko je žíti!

Pro hvězdný duchový pohled
zem se všech stran současně objímající:
krystalné samoty polů, pravěků, prahor, zákona,
čísla;
tiché moře zkvetlého světla, štěstí, klasů a nocí;
horečné zahrady tropů, krve, žízně a knížecích snění;
tíži všech plodů, jež uzrály slunci viditelnými
i neviditelnými,
a jež volají po větrech a po utržení;
víření rojů před odlétnutím; zápasy národů
v tisíciletích;
harmonický let země v nádherné linii dráhy její
i v zemětřeseních;
azurná zrcadla nebes i nad ostrovy prokletých
malomocenstvím;
křídová horstva, kde jednou hřímala moře
a kde budou hřímati jednou,
jiskření hmyzu v pralesích trávy,
jiskření světů v nekonečnostech,
jiskření myšlenky v duchových vegetacích
nepoznaného.
Pro jemné usmání zraků, neoklamaných
gigantskou Halucinací,
sladko je žíti! —

Pro krev, která prýští z věků do věků
z athletických ramen
vyzdvihujících tíž minulosti, jak závěsy žalářních
dveří!
Pro vznešenou příčinu radosti milionů!
Pro tajemnou cenu smrti všech bratří, kteří pro
nás umírali
(a všichni, co byli, po všechna tisíciletí, na celém
povrchu země
pro nás umírali).

Pro všechny setby, zaseté miliony rukou
a nesklízené!
Pro dráždivý lesk a nebezpečenství všech moří
nepřeplutých!
Pro každou píď země, jež určena je za bojiště
vítězství našich,
a proto květy a zlatem je tajemně poznamenána!
Pro všechnu krásu na tvářích nerozsvícenou,
vinu neusmířenou, kameny v chleby neproměněné,
bohatství bratřím nerozdaná, polibky na rty
čekající,
sladko je žíti!

Pro výkřik srdce osamělého,
když zajásá v úzkosti svojí jako pták zabloudilý,
jenž nalezl bratrské množství zpívající,
sladko je žíti!

Pro vichřice, převraty, bouře! Paroxysmy lásky
a vůle!
Války duchů!
Věčně žhoucí a žíznivá úsilí sjednocující!
Pro mystické účastenství naše
v práci všech dobyvatelů,
kteří poznamenávají události jak stádo ke stříži
vypáleným znamením určení svého,
vládnou nad ohněm a bolestí milionů
a smrt posílají na svá pole jak žence
a do svých lomů jak lamače kamene k stavbě
(jak zástup v úžasu k jednomu místu pohlížející
nechávají za sebou věky;
a království, jako lodě, do nichž se břehu skočili
plavci,
až k převrhnutí pod jejich vzpřímením se
zakolébají).

Pro silnou rozkoš rozdrcen býti jak vlna,
pohybem bratrského oceánu majestátního
a jako trs bílého květu trysknouti k výši pěnou
při úderu o skaliska země zaslíbené.

Pro skrytá jara harmonická,
složená v zapředení všech věcí
jak motýli křídla blankytů večerem opalisujících,
šupinami hvězd rozjiskřená,
sladko je žíti!

Pro blížící se příchod jasného člověka tajůplného,
jenž jediný v milionech bratří, co budou a byli,
nad prostorem vítěz,
promění zemi od pólu k pólu dle svaté tvé vůle
a myšlenkou, která od poslušných sluncí
se učila lehkosti, tanci a písni,
usedne ve tvé tajemné radě
mezi knížata kosmu —
sladko je žíti.

Ruce.

ČISTÉ JITRO.

Když za jitra, snů množstvím zemdleni, jsme
vyšli do zahrad,
zem celou, jako duši svou, jsme zřeli v ohni
rozkvétat;
i ptali jsme se větrů, vod a stromů, ptáků, včel:
Kdo dnešní noci, tajemný, zahradou naší šel?

Hrál písek v zlato změněný, kde svaté stopy ležely,
šuměly vody léčivé, jak rozvlněné anděly,
dech každý sílu žití měl, jak na sta žhoucích dní,
a v každém pohledu byl úžas znovuzrození.

Též tajemství svých bolestných jsme přijali jak
vůli tvou,
před rozlomením pečeti list políbený s pokorou;
a nepřítel, jenž číhaje u našich usnul bran,
jak unavený posel tvůj byl od nás uvítán.

Na nebezpečných samotách, navštěvovaných
démony,
sad našich přání jemný kvet jak lilijové záhony,
a nejžhavější, nejsladší, nejžádoucnější z žen
jsme pozdravili, zářící, jak bílé sestry jen.

Ruce.

ODPOVĚDI.

Jsme stíženi kletbou : i v letu nejvyšších roztoužení
tíži země jsme podrobeni, do tmy krve své
pohrouženi.

„Jste mocni a nesmrtelni ; a vaše duše tajuplná
nese v sobě slunce a jara a vinobraní
nesčíslná.“

V mlčení kosmu, ve středu hvězd, jež hasnoucí
zkrvavěly,
jak v řetězu strážných ohňů nepřátelských jsme
osaměli.

„Tíží vás odění těžkooděnců : v zápolení,
k vysvobození všech bytostí země jste vyvoleni.“

Kleknout na sborcená prsa přemoženého usilujem',
a i když milovat toužíme, nemilujem', nemilujem'.

„Jak ovoce nedozralé jste ztvrdlí ; a ožehnuti
tajemným létem, zrajete k slávě bratrských
obejmutí.“

Radost je slunce, viděné ve snu : při procitnutí
uhasíná ;
bolest má tisíce očí a nikdy docela neusíná . . .

„S miliony jste v tajemném bratrství spiati
a jenom v radosti milionů se budete radovati.“

K plujícím ostrovům širokou brázdou vůně
plujem' . . .
Plujem a ostrovy plují a nikdy se nepřibližujem' . . .

„Královské vaše zraky klamem vás obestřely:
ostrovy v záři, jež v duši vám kvetou, před
vámi otevřely.“

Ruce.

ČAS.

Lípy, které jsme sázeli pro úlů bratrských včely,
chrámy, které jsme stavěli v ohni a mlčení, pro
slávu tvou,
ruce, jež zimnicí žití se v práci a rozkoši chvěly,
na cestě tisíců dávno už v zářícím prachu
smíseny jsou:
souhvězdí, kterým jsme dali nejsladší jména své
touhy,
před zraky živých se míhají změněným rytmem
a hrou.

V tajemství tvoje nebesa nová jsou zotevírána,
slunce dne tvého na jinou stranu promítá stín:
Jak potápěči z tvých moří s poklady věků nová
vystoupla rána,
na nových loukách thymián voní, pelyněk, rákos
a kmín,
a v paprsků číše nalévá mystický podzim smutek
a snění,
nejopojnější z opojných vín.

Ale my čekáme oddaně jako jsme čekali jednou:
Tisíce zemí vidíme stoupati z koupele ohnivých
par,
slunce jak milenci žárliví v touze své před nimi
rdí se a blednou,
z vášnivých, bolestných srdcí jim bouří světelné
krve omamný var —
zemdleni věky čekáme stále na tvůj tajemný
příchod,
na bílé blesky, květ oblaku tvého, lilije věčných
tvých jar.

Kolem nás mihla se znamení: Vítězná vojska
našeho rodu,
v západů purpurných stanech, jež povstala od
ohňů svých,
nebesa v zlatě a krvi jak odlesk od věků
zrajících plodů,
jež voněly z dálky v horečné samoty vyvolených!
A na cestách jitřních, jak skvosty ztracené při
královen jízdě,
posledních nocí magická rosa slzami vyšlehla
z lích . . .

Uhasla země, vysvobozená . . . V hrůze své
nesmrtelnosti,
z mystických břehů svých zříme, jak dále se
valí slávy tvé proud:
V černé oblouky mostů, rozpiatých nekonečností,
vždy nádhernější světy, se signály barevných
ohňů, vidíme plout:
Ale jak zrna písku v hodinách přesýpacích jsou
hvězdy,
a znovu a znovu je obrací vůle tvé mlčení, tíže
a soud.

Zdrceni nesmírností tvé slávy, čekáme stále,
teskní a tiší,
na sladké usmání smíření tvého, skončení dní,
zchladnutí snění rozžhaveného, na času zjasnění
vyšší,
zlomení mystické vazby, odpuštění,
a naše slzy, dešť věčný, do srdcí živoucích kanou,
v krůpějích ohně a touhy tam pálí, vzlykotem
lásky tam zní.

Ruce.

PRÓSA.

PŘÍTOMNOST.

Neseslábl život na zemi, jak se domnívají příliš unavení mezi námi. Veškerá velikost minulosti i budoucna utajena jest v přítomnosti, vždy připravena vyšlehnouti krásou. V ohni každé naší vteřiny potkávají se tytéž síly, které rozžehly miliony sluncí mléčné dráhy, vlnami světla valily setbu života s hvězdy na hvězdu, a naše oceány otřásají se týmž mateřským chvěním jako tehdy, když pocítily ve svých hlubinách první těhotenství nových bytostí. Lehce jako sladký vítr proudí celým stvořením týž dech, jenž rozechvíval ztracené vegetace třetihorní, probouzel nesčíslné rody zvířat a vysílal je jako předvoj ducha z horkých pralesů pravěkého jara. Nepřetržitě pracují tytéž síly, jimiž vytvářely se jazyky, organisovali se národové, a zatím co sníme, úsilím milionů mění se země. Vzduch, jejž dýcháme, má totéž tajemné složení jako horský van, v němž rozklenula se obří prsa hrdin, proroků a milujících. Stejně úžasné je dnes jako před věky umění vod a slunce, modelující zemi, stejně dychtivý život krystalů a kovů, stejně harmonický rytmus, hřmící v dílnách hmoty, které neznají neděle a odpočinku. Struna za strunou praská na tajemném nástroji, na němž hraje život svou píseň slasti a trýzně nesčíslných bytostí, ale zbývající struny přejímají celý odkaz puklých strun, celý rozsah jejich intervalů a stále smělejší a těžší, nebezpečnější a složitější je hra, stále většího umění je třeba, aby se udržely původní vysoké polohy životního žáru, stále duchovější a skrytější jsou variace jednoho a téhož tematu, rozvíjejícího se tisíciletími. Ale ačkoli cíl života jest ustavičně naplňován

a každou vteřinou v ukrytých hloubkách dosažen (všechno, co žije, i bytosti nejslabší, nejzemdlenější, nejznetvořenější mají ve svém zápasu se smrtí a ve svém vítězství nad ní okamžiky žhoucí, dojemné krásy), přece jen duchovní síly, pracující na zemi, zdají se dnes volnější, manifestace jejich, připravované věky, jež přeměnily tělo, bohatší, prudší a úžasnější, potřeba lásky a štěstí jemnější a opojnější, jako vír vždy rozsáhlejšími kruhy strhující miliony lidí. Z každého věku minulého vystoupli někteří z velkých mistrů našeho rodu a připojili se v řadu strážných inteligencí, které bdí nad naším dílem, a ačkoli vyvinuli se již pro vyšší sféru duchového vesmíru, neopouštějí země, kterou příliš milovali, vždy ochotni vrátiti se v zářné materialisaci do samot i toho nejchudšího mezi milujícími, a v tichu dosti hlubokém, uchystaném vroucností srdce, promluviti k němu řečí výmluvnější a sladší, než-li hovořívali ke svým žákům v hájích dávných měst, pod hvězdami pravěkých nocí. —

Světlo nesmírného dne, cize nádherného, nepřiměřeně intensivního, roste každou vteřinou nad duchovou zemí . . .

Neuvěřitelnými staly se všechny věci. Každý kámen, každý stvol trávy, hmyz, jemuž minuta stačí, aby doletěl k smrti, strom v květu, jenž po staletí oddychoval v sladkém egoismu svého mlčelivého štěstí, vše neznámou silou žehne do zcitlivělých smyslů. Duše naše zdají se zmateny a omámeny polorozvitými pravdami, které jako vůně, nebezpečné přílišnou tíží, vyřinuly se najednou z tisíce neviditelných květů, jako by v druhém světě nadešla doba úžasného, jednou v dlouhých tisíciletích se vracejícího jara. Z noci našeho

tušení vystupují světy, jejichž nádhera usmrcuje obraznost a slunce, jako reflektory duchových loďstev, zdají se blížiti k nám z černých moří vesmíru. Dostavuje se citová závrať z velkých objevů posledních generací; nová pojetí člověka, hmoty, kosmu. Bolest hledajících a skrytá, až k smrti utajovaná nedůvěra k nalezenému, ryje do tváří nejsilnějších lidí této doby tajemná znamení, kterými se jeví všichni jako v hlubokém duchovém příbuzenství. Pravdy jsou sdruženy jako bolesti; řada duchů trpí stejnou tvůrčí trýzní v jedněch končinách myšlenky a nevědouce o své blízkosti hrozí se sebe, žárliví, když se najednou potkají, rozkošnou hrůzou a nedůvěrou milenců, kteří se uviděli v nepředvídaných samotách.

A poslední objev, k němuž počíná se blížiti člověk na zemi, tělo ... Tělo ve svých bolestech, chorobách a ve svém zrání, hodnotitel a soudce věcí, tvůrce a ironický plenitel ilusí, tělo — duch, vidoucí dále než náš rozum, tělo — básník snů, které tká, horečný tkadlec, ze všech vláken, z měsíčních šeření, z mlh a tmy, a které napíná a svíjí jako plavec své plachty podle nebezpečí a přízně kosmických větrů! Záhadné tělo, obrácené k slunci této země, a z druhé strany duchové, kvetoucí pod neviditelnými slunci druhého vesmíru. Nejeví se jeho vývoj a ztroskotání, jeho počínající choroby i návrat síly, zdraví a dobroty ze skrytých rozhodnutí myšlenky? Z výběru metafor, z vedení důkazu, z volby moudrosti, ze spravedlnosti vůle? Co znamená rytmus a intonace hlasu, jež vyvolává před námi dávno mrtvé bytosti a odhaluje daleká rodová příbuzenství? A linie úsměvů, řeč rukou, smrtelně vážná pravdivost pohybů, které jako blesky šlehají do noci našich skrytých dějin?

Nalézti slovo bratrské, nevyvratitelné, silné a něžné, do jehož žáru vane chladivý dech vyšších inteligencí, není to uzdravující proud pro tělo, magické lékařství, jež počíná svou léčbu z neviditelného? A nehledají všichni naši věštci tohoto slova? A nezní již skrytě v hloubce duší? Jaké zjevení, zatajující dech, uviděti tvář zharmonisovanou sladkým životem vyšších lidí, úsměv, vykoupený vítěznými dny a vítěznými nocemi, a pohled, z něhož oslnění vnitřního vesmíru plá důvěrnou jistotou z míst, kde není smrti! — Žádná doba nebyla bez těchto instinktivních naplňovatelů zákona, kteří učili tím, že byli, nesmírným zdravím své bytosti, bezděčnou velikostí každého i nejprostšího svého projevu, a v jejichž blízkosti všechny věci jevily se dobré, štěstí dosažitelné, osud laskavý, jako by každé jejich gesto vyvolávalo a ovládalo duchovou hudbu neslyšitelnou sluchu, vnimatelnou rozjařeným srdcem.

Slovo život nabývá nového významu na rtech lidí. Snad nejvíce ze všech slov, tajemné, široké, nevyměřitelné, vystihuje dnes zákon, jejž mythy, symboly a mlčeními toužili vyjádřiti jasnovidci, proroci a věštci. Zákon, nepostižitelný ve své oslňující nádheře, ke každé bytosti jinými znameními hovořící, ale zákon zcela určitý, jehož neposlušnost, haerese, která nemá jména, trestá se kynutím, tragickými halucinacemi a ztrátou lásky. Šumí z větrů, zpívají ho vody, lesy ho na sebe volají přes celý obzor. V mlčelivé oddanosti následuje ho květ i zvíře; rody odvážných a krutých hmyzů, seřaděných jako vojska, vítězní ptáci i heroické šelmy, červ, přeťatý ve dví rýčem sadařovým, kleč, vpeřená úzkostnými kořeny do rozsedliny skalní, fosforeskující flora

podzemních slují, bytosti, které přes všechno utrpení, hráči nezaleklí žádnou prohrou, znova a znova udržují život, jakoby vykonávali ritus jakési víry věčné, těžké a kruté, která uložila daň i na zapomenutí, hru, sluneční opojení, slast spánku, a která dala rozkoši žízeň po věčnosti, aby prudčí byl útok, obávanější muka a smrt, ale také nádhernější pohyb, tvůrce krásy.

Je to zákon, jehož poslušnost činí jasnovidnými myšlenky i čin, jako vír do výše nadnáší ducha, a všechny bytosti, které by přílišnou silou byly nebezpečné rodu, činí velkomyslnými a dobrými, myšlenku příliš hluboko pronikající a nebezpečnou životu přelamuje náhlou něhou a přes zraky příliš jasné, které se nedají oklamati vesmírnou ilusí, spouští déšť slzí jako závoj, mírnící krutou bezohlednost vidění.

Je klamem duchovní optiky, že právě velkolepost přítomnosti nám uniká. Nikdy halucinace ohromného, královská expanse ducha po obejmutí celku nebyla mocnější nežli v podivuhodných dnech, v nichž žijeme. Kde jsou snění dávného člověka, jenž vytvořil si právo na svou zahradu uzavřenou, na své štěstí až za hrob úzkostně střežené, a který postavil val, prales, vody, zástup otroků, strach a smrt jako stráž, aby daly bezpečnost jeho rodu? Člověk, jehož blízkost tušíme ve chvění svého srdce, v náhlém, neznámém přízvuku ve svém hlase, v polibcích milované ženy, v nepokoji svých myšlenek, že se nám zdá, jako by všechny oblaky na našem obzoru byly sloupy prachu, zdvíhající se na jeho pochodu, mocný a bratrský člověk zítřka rozmetává již dnes v našich snech hranice říší a za svou nesmírnou zahradu béře zem, ohraničenou

nebesy, všechny její pevniny a ostrovy, hozené jako koše květů na vlny oceánů. Pracující národové na obou polokoulích země vystřídávají se v jeho díle jako havíři v denní a noční šichtě, sestupující do jednoho patra dolů. Ve snech jeho architektů-tvůrců zdvíhají se celá města, tvořená v jediném gestu tvůrčím, v jediném vítězném vržení forem, gigantské krystalisace dle jednoho zákona čísla, květ hmoty dle jednoho zákona růstu. Města se svými zahradami a výhněmi, žhoucími do temnot, kde demoni ovládnutých sil pracují, poslušni ducha, a kde v soumraky svátečních hodin večerních řeřaví magické luny nad třídami, jimiž valí se množství. Mlčelivá vzpoura trpících ve všech národech a ještě nebezpečnější vzpoura nejvyšších duchů v jasných samotách poznání, v tichu výpočtu, v jiskření pozornosti, upřené na všechny věci země, vše dává přítomným hodinám vzrušující intensitu velkých dějinných rozhodnutí. Cítíme, že soudný den není v budoucnosti, ale že je nepřetržitou přítomností v kosmu. Že každá hodina je soudcem všech hodin, každý z nás proti své vůli vykonavatelem spravedlnosti v životě lidí, žena v životě muže, muž v osudu ženy a v životě obou dítě, které přišlo a usedlo, tajemný host, u jejich stolu, i to, které jejich domu se vyhnulo... Nová láska, vyšší a závratnější nežli živelná pravášeň, která byla černou zemí jejímu magickému květu, svítí v našich slzách a v našich ekstatických úsměvech. Srdce davů (tajemný ukazatel hodiny ve věčnosti) počíná pociťovati hrůzu, které dosud nepociťovalo: hrůzu před bratrovraždami; počíná pociťovati touhu po míru, královské právo na sen o štěstí, o svobodě a ovládnutí země. Bratrské organisace milionů

lidí mezi národy všech jazyků, stále prudší zápas duchů a horoucnější lačnost moci a rozkoše, vše, co staví člověka vedle člověka, sílu proti síle, vše zdá se, jako by řízeno bylo gigantskou jednotou duchovou, po miliony let zakletou a procitující, která pracuje tiše, na všech stranách najednou, současně v světle dne a v tichu noci, ve vášnivých temnotách srdcí, v žádostech po mateřství, po poznání, po nedostižitelném; která neodmítá ničeho, bezpečná ve své všemohoucnosti, a pro niž i to, čemu říkáme náhoda, je jako kámen v rukou stavitelových. Přes všecko zemdlení skepse, zoufalství milujících, přes viny, jichž nesmířená mlčení tíži celá pokolení, roste člověk k duchové jednotě na celé zemi. Nic nezabrání této síle, která jako katarakt řítí se s rychlostí netušenou, proud, jenž zasahuje národy po věky osamocené, rozbíjí pouta a nová, duchovější, spíná, pro nové myšlenky hněte nová těla, na miliony bytostí šíří společnou naději a bolest. Co jest duchu katastrofa přírodní, změna kosmická, chladnutí slunci a zemí? Nemožné, neuvěřitelné, šílené zdá se v jeho oblastech radostně snadným, sladce samozřejmým, nad všecko pomyšlení něžně rozumným. Čím nebezpečnější je přítomná chvíle, bližší zdá se rozklad a smrt, tím rychlejší a horečnější je pohyb myšlenek a srdcí, svůdnější umění rozkoše, štědřejší pomoc z tajemných pokladů neviditelného světa; čím křehčí nástroj života a cennější jeho zachování, tím dráždivější citlivost pro bolest, učitelku zákona, ochranitelku krásy. Je-li třeba, život, vždy vítězný, moudrý zkušeností všech světů, jež připravovaly tento svět, vyvolává choroby, které směřují k vyššímu zdraví, tvoří kult čistoty,

rozumu, citového chladu, když rozkoš a jedy ohrožují rod, a smrt je v jeho sadech jako zahradník, jenž přesazuje sazenice každou na její záhon, z viditelného v neviditelné.

Neseslábl život na zemi. Prudčeji nežli vždy jindy zdá se hřměti tajemné spřežení sluncí a světů, letící tisíciletími. Magičtější, mocnější, sladčeji sebevědomý je pohled žen, a úcta k dítěti, dědici a připravovateli nové země vzrůstá.

Skryté dějiny.

VÝKLADY A SLOVNÍČEK.

SEZNAM UŽITÉ LITERATURY.

E. Chalupný: Studie o Otokaru Březinovi a jiných zjevech českého umění a filosofie. (Drobné spisy II, Praha 1912, str. 11–93.)

F. X. Šalda: Vývoj a integrace v poesii Otokara Březiny. (Duše a dílo, Praha 1913, str. 193—230.)

Zdeněk Záhoř: Somnambulní stránka díla Otakara Březiny. (Česká kultura I, 1913, str. 691 a d.)

Týž: Otakar Březina jako mystik. Úvodní studie. (Časopis pro mod. fil. II, 1912, str. 122 a d.)

Týž: Otakar Březina a upanišady. Studie o indickém vlivu v jeho poesii. (Lumír 43, 1915, str. 362 a d.)

O SÍLO EXTASÍ . . .

Úvodní báseň Tajemných dálek. Prvé dvě sloky (A B) opakují se na závěr pořadem zvratným (B A). Báseň apostrofická.

„Jako z éteru vibrací světlo, tak září z myšlenky extasí krása umění. Srovnáním matematicky přesným (šest těchto pojmů bylo by lze uvést ve složitou úměru) rýsuje básník hned s počátku dokonalý obraz své tvorby. V poslední sloce (další dvě jsou jen refrénem) obsažen jest program životní, jasně a heroicky vytčený.“ (Záhoř, Česká kultura I, 761.)

Básník tu obšírně rozvádí též dvě zřídla své tvorby, která lapidárně označil v epilopu Svítání na západě („Víno silných“):

Bratří, z ruky do ruky podávejme víno silných v své číši
Vinaři jeho byli s m u t e k a s a m o t a.

Příznačná je v našem smyslu také báseň z mládí Březinova, nepojatá do žádné knihy, kterou pro zajímavost a pro srovnání klademe sem celou:

MÍR SAMOT ODVĚKÝCH . . .

Kam vlhkým jiskřením jas utlumený dosáh',
v jeskyni vápennou se klenul obzor celý,*)
hvězd bílé třesení se sáklo v kalných rosách
jak slzy tuhnoucí do zasmušilých bělí.

V jeskyni vápennou se klenul obzor celý,
mír samot odvěkých mou duši chvěním ovál
a z hlubin tajemných se kouřil, zkamenělý
kde v keřích krystalů sen hmoty oddychoval.

---

*) K formě: Druhý verš každé sloky je spolu prvým veršem sloky následující.

Mír samot odvěkých mou duši chvěním ovál,
jak cizí řeči hlas mi znělo vlastní žití,
den věčný nad klenbami prostor ozařoval
a splavy staletí jsem z dálky slyšel hřmíti.

Moderní revue II (1895).

MODLITBA VEČERNÍ.

Opět báseň apostrofická. Tato forma je význačná pro poesii Březinovu: Z třiceti básní prvé sbírky jest apostrofických sedmnáct. Záhoř (Č. kult. I, 696) vykládá to somnambulismem, jehož vise mívají formu dialogickou; jako v snu i zde štěpí se osoba dramaticky v já a ne-já. Některé básně (z nich je i naše) jsou „přímo klasickým popisem extatické vise v celém jejím průběhu, počínaje vnějšími okolnostmi a podněty a konče procitnutím.“ (T. 695.)

Básník apostrofuje tu spánek („smrt živých těl“) žádaje: „Můj zemský život ztaj a nadpozemský zvlň!“ Zpodobuje v řadě slok snové vise, po nichž touží. Prahne „opíti se vínem tajemství na březích věčnosti“ a na konec usnouti snem, z něhož není probuzení.

RANNÍ MODLITBA.

F. X. Šalda (Duše a dílo, str. 204 n.) praví: „Není náhodné, že na prahu nové sbírky Březinovy pne se jako oblouk triumfálný „Ranní modlitba“, odpovídající si již názvem s protikladnou „Modlitbou večerní“, v níž právě vyvršil se jeho východečný ilusivný nihilism, a v které hedonistický pesimism autorův vystupňoval se až v křeč sebevražednou. „Ranní modlitba“, báseň nejen nedoceněná u nás, ale vůbec neoceněná a neceněná v díle Březinově, jest z největších světových architektur básnických; jedinečný pomník lásky dělné i tragické, myšlenkového i citového vzletu a žáru, který vyrovná se nejvyšším chvílím všech velikých vyznavačů náboženských . . .;

báseň, která pro konečný tragický paradox lásky božské nalezla hrůzně definitivný ne obraz, ale postoj — akci — Březina, a upozorňuji na to znova s důvodnou naléhavostí, jako pravý básník dramatický myslí v gestech a postojích — „I pozdvihne se sen můj s křídly zachycujícími reflexy věčného jitra a jako gigantský fantom orla zem ponese v žhavých svých spárech, na dvě strany rozhrne černé oblaky noci a lehne k tvým nohám, a zrak své pýchy nastaví pokorně proklání pohledu tvého v syčícím výtrysku krve osleplý září." Nyní jest nalezena veliká komplementární hodnota pro životní empirii; j í a v n í má všecko nejen cíl, ale i smysl: bolest i radost, láska i nenávist, sen i čin, minulost i budoucnost, život i smrt. V básni této obsáhl in nuce[1] a předjal Březina všecko své dílo příští: invence této básně jest jeho početím." —

Zde následuje pokus o souvislý výklad této velkolepé meditace:

Básník procítá (svinuje podle božího rozkazu stan smrti, jež jest podobenstvím spánku, stan, jaký si staví duše k odpočinku po cestě) a obrácen k východu, zve své myšlenky, jež klečí na kobercích růžných obláčků jitřních, k modlitbě.

Volá k Nejvyššímu: Tajemný úsměv tvého slunce zachvěl zemí jakoby bleskovým šlehem mdloby, avšak mdloby plodné; ostré vůně ranní valily se jedna přes druhou z údolí; klasy, toužící po ranní rose, prohnuly se rozkoší, až to zabolelo, jak se na ně sypaly paprsky sluneční; vše, co žije, jásalo radostí, dlouhým douškem vdechujíc zdravý vzduch. — Ale ti, kdož milují noční sen, poděsili se, oči jejich vyhýbají se, nesnášejí zářného pohledu dne, v němž plá prudká touha po věcech nových. Tajemný úsměv sluneční jako hněvivý zrak dozorce davů a sil proběhl celý svět, život se před ním zachvěl, všecka srdce zabuchala: Vypudil z moří oblaky s ohnivými drápy (choulily se tam jako v zářícím hnízdě), napadl hněvivě stádo prudkých vůní ranních bílým žárem, až rázem ztichly a vyprchaly, navařil oslnivých barev a na-

[1] v jádře

stříkal je žhoucí v duše lidské; na hlavy těch, kdož litují noci, sypal okamžik za okamžikem jakoby žhavý popel.

Ó, majiteli rolí a stád! apostrofuje nyní básník. Počátek polní žně zavzněl všem duším hodinami. Všichni služebníci tví vyšli na souvratě, ale jen snům básníků bude zjevna úroda žní. Tvá bude všecka úroda: Úroda v polích a zahradách lásky, úroda chudých, kterou umoří sucho v době setby a déšť v době zrání, úroda boháčů, jichž majetkové hranice určuje moc, úroda bolesti, kvítí to, planoucí všemi barvami duší jako lampa příliš vytažená, kouřící dusivou vůní smrti. Tvá je též úroda setby budoucí, která čeká sto let, až čas, navrstvený na ní jako sníh, otaje, tvá je i skvělá úroda toho, co nezaseto.*)

I já, jeden z nejchudších, vycházím na hlas tvého zvonu na roli svých pradědů: Zde slýchám v hukotu větru zníti klekání dávno doznělá a z šelesti klasů znějí mi posilujíce mě hlasy dávna.

Ó, věčný! Až se země rozprýská žárem, popřej mi stínu! Až budu umdlen, napoj mě vínem naděje v budoucí sílu! Až zčervenám od práce v tvářích, ať je zlíbají pohledy mrtvých, pot ať osuší vzdušné ruce těch, kdo mě milovali. Žehnej mému zraku, když zří bujnou úrodu, dej mu pevnost, uzří-li tajemné znamení smrti na květu zahradním.

Dej, aby hlas můj byl žencům hudbou tak lahodnou jako jest jim zvonění poledne, a píseň má aby byla sladká jako je v čas žízně stříbrná hudba potoka v poli. Dej, aby mé kroky radostně uvítali bratří, umdlení čekáním, aby ti, kdož pospíchají, vlídně odpověděli na můj pozdrav. Dej, ať i v hněvných zracích nepřátel uzřím tvé tajemství, ať chvíle, jež vyšlou proti mě, stanou se milými spolupracovníky mými! A nejsem-li hoden, abych dolétl tam, kam mne odnáší zrak svou silou, ať aspoň má lítost dosáhne síly, po níž slabost má smutně touží.

---

*) Úroda zrní nezasetého je paradoxon básnické, tropus u Březiny nadmíru oblíbený. Sám název sbírky „Svítání na západě“ je takovým paradoxem.

Dej mi odvahu mlčeti, promluvíš-li ty znameními, dej mé zahradě dosti růží, až bude nám víti věnce!

Pravdu mou učiň podobnou knize modlitební, v níž každý, i zavrženec a umírající, najde modlitbu svou. A jestliže slovo mé chová odlesk věčného slunce, ať rozraduje bratry a touhám jejich ať dá uzráti. Dej, ať po paprscích mé radosti pel s mých polí snáší se na sousedovu roli, a nechť z mé bolesti vykrystalisuje lék pro ty, kdož ochuravěli hledáním! Naplň tichou samotu mou návštěvami duší příbuzných a radost ať plní mé bezesné noci jako zvuk harfy pro útěchu smutného. Dej ať myšlenky mé nesou tón písní budoucích jako jarní větry, a jako vichřice ať donutí chodce, aby se vrátil před cestou, značící smrt. Učiň myšlenky mé, až budou zanikati, podobny květům, vonícím v uvadání po jahodách. A až mě únavná práce i láska, až bolest mě zkruší, nech mne usednouti na mezi a ztráviti ostatek dne tiše hledícímu do tvých světel.

Až přijde večer a s ním vůně, i já, osamělý dělník, vrátím se ke krbu. Usednu pod tvým stromem, Nejvyšší: Strom ten pne korunu celým vesmírem, v jeho černém, chladném listí zvoní hvězdy jako včely; hrdost má, ve dne mlčící, vrátí se k písni, políbí mě na oči (políbení to prodlouží paprsky zrakové do nekonečna) a já budu pěti pyšně, s hlavou vztyčenou, těm, kteří budou naslouchati.

Zpívati budu dějiny tvé, ó věčný, jež zářily dneškem v minulých národech, a jež v dnešních duších dávají tušiti budoucnost: Budu je zpívati v epickém toku barev, tónu a hmoty, jež rozkvetá v podivných tvarech; budu je zpívati v mrtvé tišině prostoru, v níž buší kladiva v ztajených dílnách tvých, kde vytváříš pod černou klenbou nové slunce, až světy jako třísky litají do výše jiskrami z tvé kovadliny. Budu je zpívati v lyrismu tušení, v šílenství hrůzy, v bledých záchvěvech záře; budu je zpívati ve stupnicích vášně, podle notových klíčů a podle notových předznamenání smrti.

A tu rozpustí se má slova jako sůl v žíravině tvé vláhy a budou se usazovati v krystalech za šršení jisker

a praskotu síly tajemné. Mé obrazy, zářící slávou, vzplanou barvami vidma neviditelného; stíny těch obrazů budou pokryty ostrou září pozemskou, světla jejich pak stínem tvým; a do tvých úběžných bodů sejdou se v ohnisku paprsky jejich perspektiv.

A tu sen můj, na jehož křídlech utkvěly pablesky věčného jitra, pozdvihne se a jako obrovský přelud orla ponese v ohnivých spárech zemi, na obě strany rozčisne černé mraky noci a lehne k nohám tvým, ó věčný: Nastaví pokorně pyšný zrak svůj, abys jej pohledem svým proklál, a oslepne září, v syčícím výtrysku krve. —

Báseň tato psána jest volným veršem, útvarem, který se blíží rytmované próse biblické. Touto mincí platil daň době: Generace let devadesátých zavrhovala virtuosní formu Vrchlického, jež — a to je zrovna osudové qui pro quo — právě u Březiny je vyvrcholena a vystupňována. Březina ovšem tento útvar obrobil uměním sobě vlastním a zmocnil se ho tak důvěrně jako verše vázaného.

TAJEMSTVÍ BOLESTI.

Báseň jest psána alexandrinem. — Básník apostrofuje bolest. Bolest jeví se mu jako vítr, který od věků zdvíhá prach v rodě básníkově. Báseň se vrcholí ve čtvrté sloce: Básník slyší jásati smích větrů bolesti, každý květ jím hořce dýchá. Vítr bolesti zanáší do dálky volání přátel „a z mlhy odváté mi zdvíhá druhý svět“ . . .

VLÁDNOUCÍ . . . .

Úvodní báseň „Větrů od pólů“.

KDE JSEM UŽ SLYŠEL?

Básník za noci podléhá závrati snu, prožívá přítomnost druhého žití. Ve snu vidí vlastní život svůj, avšak změněný neznámým světlem. Svět snů, toť domov, v němž sní teskná a šťastná duše básníkova.

LETNÍ SLUNOVRAT.

Báseň zajímavá formou, s níž si tu básník po vzoru Vrchlického laškovně pohrává. Strofické schéma: *A B A C B D.*

JSEM JAKO STROM V KVĚTU.

Tuto půvabnou monologickou píseň zpívá naše země. Lahodné verše její svědčí o tom, že básníkova duše se oprostila od tížných snů. Celá kniha „Stavitelé chrámu" je jasnější, lidštější — jeť v mnohém smyslu nejlahodnější a nejpřístupnější knihou Březinovou.

POZDRAVUJEME JARO!

Výklad poslední sloky: Máme s básníkem pozdraviti jaro, ovšem duchové jaro — svobodu národní i lidskou. Jsme netrpělivi, nemůžeme se dočkati té svobody! A budiž vítána tato netrpělivost: Kdyby jí nebylo, kdybychom nechtěli pevnou vůlí svobodě, nedočkali bychom se jara národů! Vítáme okamžik, v němž po prvé se rozepnou k rozletu křídla, touhou sesílená; vítáme odvahu, jež svítí ze zářících zraků. Vítáme tyto příznaky mužné odhodlanosti, neboť svoboda přinese nám jaro nekonečné, jiná, slavnější, radostnější jara než jsou v přírodě, přinese věčnou radost a mír, přinese vysvobození!

CHVÍLE SLÁVY . . .

Úvodní báseň poslední knihy básní Březinových, „Rukou". V této knize zprostil se básník úplně smutku a samoty, vysvobodil se ze zajetí noci a smrti: V „Rukou" ocitá se básník na opačném pólu „Tajemných dálek" a stává se básníkem radosti ze života, básníkem sbratření všech lidí, básníkem naší země. „Ruce milionů potkávají se a zapiaté v magický řetěz rukou nesčíslných chvějí se proudem bratrské síly. V úderu nepřetržitých vln

bolesti, odvahy a lásky cítíme, jak řetěz náš, zachycen rukama bytostí vyšších, v nový řetěz se zapíná do všech prostorů hvězdných a objímá světy.“ (Báseň „Ruce“.)

KOLOZPĚV SRDCÍ.

Vedle „Ranní modlitby“ je tato báseň nejvelkolepější básnickou architekturou O. Březiny. — Epanastrofická forma druhé části básně s lahodným refrénem „Sladko je žíti“ připomíná kouzlo sborových modliteb katolických, litanií. Kolozpěv neznačí vlastně také nic jiného než zpěv sborový.

POZNÁMKA:

Když byla tato knížka v rukopise ukončena, vyšla monografie „Otakar Březina 1868—1918“ z pera dra Josefa Staňka a dra Jarosl. Durycha (nákladem Tiskařské a vydavatelské společnosti v Přerově). Obsahuje znamenité rozbory básní, jež zde se předkládají a vykládají, a jest všem čtenářům Březinovým příručkou nezbytnou.

SLOVNÍČEK CIZÍCH SLOV.

Cizí slova jsou typickou, integrující částí Březinova slovníku básnického. Zde podává se pořadem abecedním seznam a výklad jejich, pokud se ovšem vyskytují v našem výboru.

apokalypse zjevení sv. Jana
apotheosa zbožnění
arena zápasiště
atletický mohutný, silácký
azurný modrý jako obloha

baldachýn (ital.) nebesa z brokátu
bizarní (špan.) podivný, výstřední
blankyt modrojas

césar jedinovládce
cyklon tropická bouře

delikátní jemný
démon zloduch

echo ozvěna
elegický žalný, žalobný
éter, -ný vzduch, vzdušný
expanse rozpínavost
extase duševní vytržení

fantom přelud
flora květena
forma, formovati tvar, vytvářeti
fosforeskující, *fosforný* světélkující

generace pokolení
gesto posuněk
gigantský obrovitý
grandiósní velkolepý

haerese kacířství
halucinace šálení smyslů
harmonický souladný, vyrovnaný
heroism rekovství

iluse klam
inspirace oduševnění, zdroj činnosti básnické

instinktivní pudový
inteligence důmysl, duševní vlohy
intensita stupeň činné síly
intonace čistý zpěv
ironický výsměšný

kadence hudební závěr
katarakt peřeje, vodopád
katastrofa pohroma, neštěstí
klausura klášterní samota
konstelace seskupení hvězd
koridor (ital.) chodba
kosmos vesmír
kult uctívání

labyrint bludiště
linie přímka
lyrismus citové naladění

magický kouzelný
manifestace projev
materialisace zhmotnění
melancholický smutný, zadumaný
metafora přenáška
metamorfosa přeměna
mystický tajemný, záhadný, nábožensky zanícený
mythus posvátná pověst

obelisk přihrocený sloup
odaliska otrokyně v harému
opalisující jako opál (do běla a do modra) zářící
optika nauka o světle a zraku
organisace sdružení
orchestr sbor hudebníků

parfum vůně
paroxysm náhlé vzplanutí choroby, již zdánlivě pomíjející, k nejvyššímu stupni
passát stálý vítr vanoucí v trópech směrem k rovníku
perspektivy průměty
pól točna
preludium předehra varhanní
prerie step americká
purpurný nachový

reflex odraz, odlesk
resonanční ozvučný
ritus obřad
rytmus tok, proud

serafický libý, jako zpěv serafů
sféra koule; okruh působnosti; ovzduší
signál znamení
skepse pochybovačnost
suggesce stav, v němž se někdo ocítá pod vlivem druha
symbol znak, obraz, znamení
symfonie hudební báseň

škály stupnice tónů v hudbě

thymián mateří douška
tragický truchlý
transcendentní ležící v okruhu pojmů za mezí zkušenosti
tremolo chvějivý způsob přednesu hudebního
triumfální vítězoslavný

trópy horké pásmo

variace obměny hudebního tématu
vegetace bujení rostlinstva
vibrace chvění

zenit nadhlavník

OBSAH:

1944.

Karel Cvachouč, 1958

OPRAVY OMYLŮ TISKOVÝCH.

Vydavatel prosí čtenáře, aby dříve než počne čísti v této knížce, opravil si pozorně a pečlivě omyly tiskové, jež v těžkých verších Březinových dvojnásob matou a zavádějí. Omlouvá je poměry válečnými a lituje jich tím více, že usiloval o tekst kritický, jak vysvitne srovnáním tohoto vydání s vydáními „Manesa“.

Str. 4 posl. řádek čti **od** *roku* . . .
„ 16 ř. 8 shora „ *lome***m** (m. lomen).
„ 17 ř. 6 zdola „ *v duší* hlubinách (m. v duši...)
„ 21 ř. 11 shora vynech *čárku* za slovem *pozdrav.*
„ 25 ř. 6 „ čti *kol stru***n***y vířící* (m. strany).
„ 35 ř. 3 zdola „ *se slunce***m** (m. se slunce).
„ 36 nadpis: *Apotheosa.*
„ 36 posl. ř. čti *závratí* (m. závatí).
„ 40 ř. 13 zdola čti *prostorů* (m. prostoru).
„ 47 ř. 7 shora „ *motýlí křídla* (m. motýli).
„ 58 na konci odstavce za čárkou přidej spojku *ale.*
„ 65 ř. 13 shora čti *epilogu* (m. epilopu).

XI. *KLÍČ K URČOVÁNÍ ROSTLIN TAJNOSNUBNÝCH.* Napsal Dr. J. Podpěra. Cena K 1·—.

XII. *ÚVOD DO MYKOLOGIE ČILI NAUKY O MIKROORGANISMECH.* Napsal F. Rosam. Rozebráno.

XIII. *PŘEHLEDNÉ DĚJINY ČESKÉ LITERATURY.* Napsali Dr. J. Novák a Dr. Arne Novák. Nové vydání se dotiskuje. K 12·—.

XIV. *BIOLOGICKÉ PRAKTIKUM ROSTLINNÉ.* Napsal Dr. D. Winkler. Cena K 1·20.

XV. *PŘÍRUČKA HVĚZDÁŘSKÉHO A PŘÍRODNÍHO ZEMĚPISU.* Napsal Dr. Jos. Pospíšil. Cena K 1·60.

XVI. *KLÍČ K ÚPLNÉ KVĚTENĚ ZEMÍ KORUNY ČESKÉ.* S 1566 vyobraz. Napsal Fr. Polívka. Cena 12·—.

XVII. *SLOVANSKÉ PÍSNĚ LIDOVÉ K POCHODU A K CVIČENÍM PROSTÝM.* Sestavil Fr. Waic. Cena K 1·80.

XVIII. *ČESKÝ HOUBAŘ.* Illustrovaný klíč kapesní k určování všech v našich vlastech rostoucích jedlých i jedovatých hub. Napsal Dr. J. Macků. Cena K 6·20.

XIX. *PEDAGOGICKÉ PŘEHLEDY.* Napsal F. V. Autrata. Díl I. a II.: Dějiny pedagogiky. Logika. Cena K 2·—. Díl III.—V. rozebrán.

XX. *PŘEHLEDNÉ DĚJINY PÍSEMNICTVÍ NĚMECKÉHO od dob nejstarších až po naše dny.* Napsali Dr. Jos. Ježek a prof. Dr. Ant. Kašík.

XXI. *KLÍČ K URČOVÁNÍ KVĚTIN v naší květeně nejčastěji se vyskytujících.* Vydání 9. v tisku.

Moravští autoři:

M. JAHN: Rozmarné chvíle. Humoresky. Cena K 1·60.

Selský práh. Román. Cena K 3·80.

Večerní stíny. Prosa. Cena K 0·90.

Ráj a jiné povídky. Cena K 2·20.

J. JANČA: U nás pod Karpaty. Selský hrabě. Cena K 1·60.

V. K. JEŘÁBEK: Černý chléb. Povídky. Cena K 2·50.

Dílo saně a jiná prosa. Cena K 2·20.

Počestná obec Valčice. Obrazy z mor. dědiny. Cena 2·20.

J. M. SLAVÍČÍNSKÝ: U Křúpalů. Val. povídka. Cena K 2·20.

Vlk Krampotů. Val. povídka. Cena K 1·—.

J. SUMÍN: Spása. Román. Cena K 3·50.

Ke studiu české literatury jest nepostrádatelnou kniha

LITERÁRNÍ MORAVA V LETECH 1849—1885.

Napsal prof. Dr. Miloslav Hýsek.
Cena K 4·—.